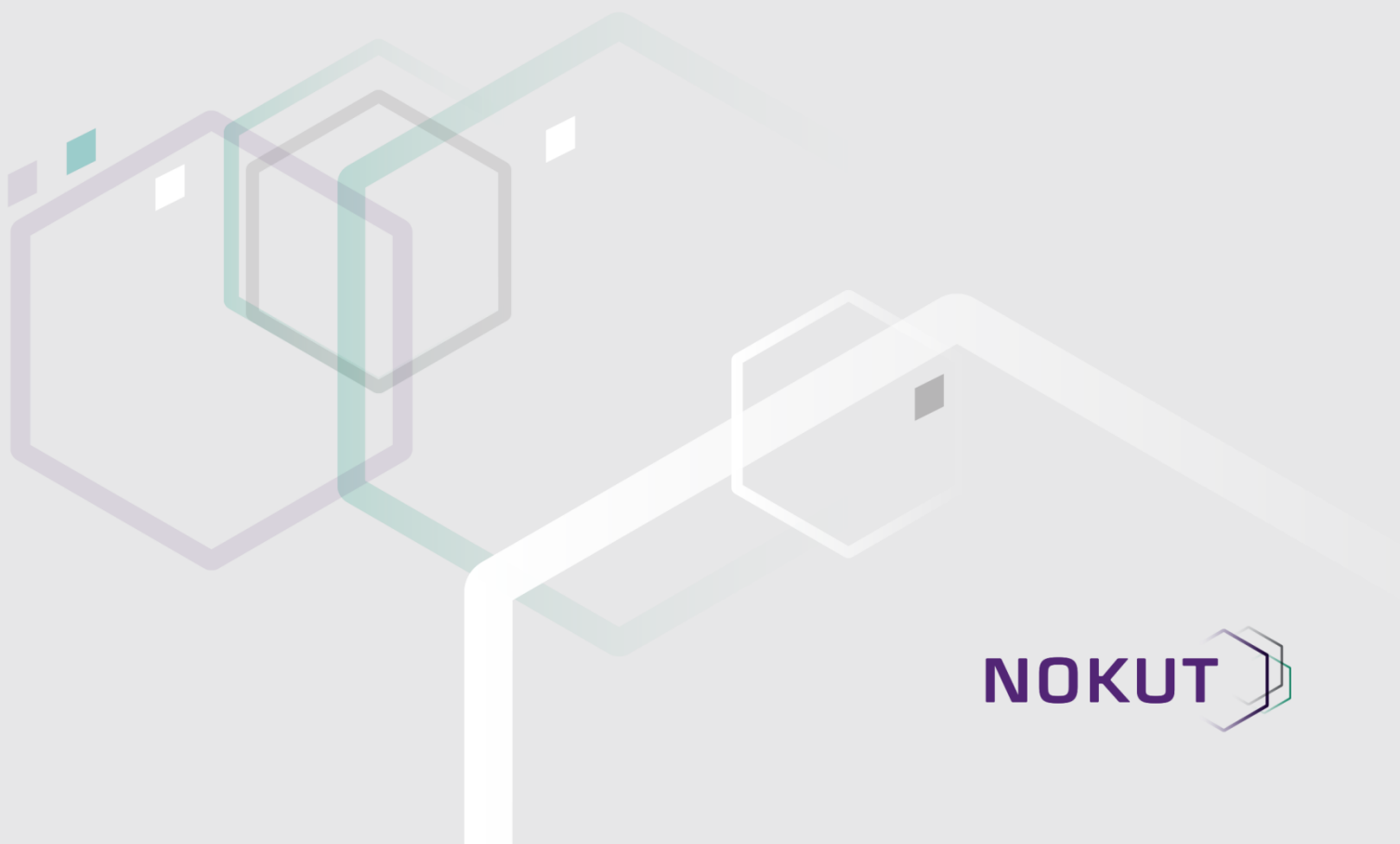

NOKUTs notater

Rom for mer læring?

Pål Bakken, Marie-Louise Damen og Magnus Strand Hauge, 2016

NOKUT

Forord

Studentene motivasjon er viktig for studieinnsatsen deres, som igjen anses som en viktig faktor for å redusere frafallet og øke gjennomføringshastigheten i høyere utdanning. I tillegg anses høy studieinnsats som viktig for at studentene skal oppnå et kvalitativt godt læringsutbytte.

Siden 2013 har NOKUT gjennomført den nasjonale studentundersøkelsen Studiebarometeret, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Studiebarometeret viser at det er store forskjeller i tidsbruk på studiene mellom individer, studieprogrammer og utdanningstyper.

Statistiske analyser viser at studentenes motivasjon er den variabelen som har sterkest påvirkning på studieinnsatsen. Studenter som oppgir at de har høy egen motivasjon, bruker mer tid på studiene enn andre.

På bakgrunn av dette, har NOKUT undersøkt i hvilken grad studentene blir utfordret til å nå sitt potensielle læringsutbytte. Hva er det som motiverer studentene? Vet studentene hva som kreves av dem for å kunne prestere godt i studieprogrammet?

Dette notatet baserer seg på statistiske analyser av data fra Studiebarometeret, intervjuer med studenter og faglig ansatte samt litteraturstudier. Dette notatet vil senere følges opp med en mer utførlig rapport.

Sammendrag

Det har i mange år vært fokus på frafall blant studenter, gjennomstrømningshastighet og studieinnsats. Studieinnsats blir sett på som en viktig faktor for økt gjennomføringshastighet. Kvaliteten i høyere utdanning har også over mange år vært oppe til debatt. Høy studieinnsats blir sett på som en forutsetning for at studentene skal sitte igjen med et kvalitativt godt læringsutbytte.

Siden 2013 har NOKUT gjennomført den nasjonale studentundersøkelsen Studiebarometeret. Norske studenter bruker i gjennomsnitt 35 timer per uke på studiene. Dette er på linje med det europeiske nivået. Det er imidlertid stor variasjon i studieinnsats, mest på individnivå, men også mellom studieprogrammer og utdanningstyper.

Statistiske analyser viser at studentenes motivasjon er den variabelen som har sterkest påvirkning på studieinnsatsen.

I prosjektet «Rom for mer læring?» belyser vi i hvilken grad studentene blir utfordret til å nå sitt potensielle læringsutbytte. Dette er gjort ved hjelp av blant annet intervjuer av faglig ansatte og studenter på et utvalg studieprogram. Hva motiverer studentene? Vet studentene hva som kreves av dem for å kunne prestere godt i studieprogrammet?

Forskningslitteraturen er delt i synet på om studieinnsats har betydning for studentenes læring. Kvantitative analyser av data fra Studiebarometeret viser ingen sammenheng mellom studieinnsats og karakterer, eller mellom studieinnsats og egenopplevd læringsutbytte. Den manglende sammenhengen kan skyldes at tidsbruk er et dårlig mål på læring, og at karakterer og egenrapporterte læringsutbytte er dårlige mål på utbytte av læring.

De aller fleste lærere og studenter vi intervjuet i denne studien var imidlertid samstemte i at høyere studieinnsats gir bedre karakterer. På tross av de svakheter karakterer har som mål på læringsutbytte, og da spesielt når de brukes til sammenligning på tvers av studieprogrammer eller utdanningstyper, kan hver enkelt student oppleve at en høyere studieinnsats medfører både bedre karakterer og mer læringsutbytte. På individnivå kan det sannsynligvis være en slik sammenheng, selv om vi ikke klarer å påvise den statistisk.

Intervjuene ga oss informasjon om hva både studenter og faglig ansatte mener påvirker studentenes motivasjon og studieinnsats. Svarene på spørsmålene om dette kan grupperes i to, hhv. bakgrunnsfaktorer som i stor grad ligger utenfor institusjonenes kontroll, men som de må ta hensyn til, og tiltak som institusjonene kan gjøre uavhengig av disse faktorene. Punktene under kom opp i de fleste intervjuene.

1. Bakgrunnsfaktorer som påvirker studentenes motivasjon og studieinnsats og som institusjonene bør kartlegge for å kunne ta hensyn til dem:

- Startkompetanse (karakterer og faglig nivå fra tidligere skolegang, arbeidsvaner, motivasjon for studiet, evner o.l.). Dette bør man ta hensyn til, uansett om studentgruppen er svak eller sterk faglig.
- Heterogene studentgrupper. Dette er utfordrende for svært mange studieprogram. Hvordan kan det tilrettelegges for store ulikheter i studentgruppa?

- Studentenes mål med studiene sine. Studentene påvirkes blant annet av arbeidsmarkedet. I utdanningstyper hvor arbeidsmarkedet skriker etter kandidater, og hvor kravene til karakterer ved ansettelse er relativt uviktige, kan det være vanskelig å spore studentene til høy studieinnsats. På bachelorprogram med sterk konkurranse mellom studentene om å komme inn på et masterprogram, kan det lett utvikle seg en kultur med høy studieinnsats.

2. Tiltak som gjør at studentene blir mer motiverte og dermed har en høyere studieinnsats – uavhengig av deres forkunnskaper og personlige mål med studiet:

- Klare krav og forventninger fører til mer og bedre læring, uten at det nødvendigvis innebærer større tidsbruk. Uklare krav og forventninger kan derimot medføre høy studieinnsats, feil fokus fra studentene og dermed mindre læring. Tydelig formidling av krav og forventninger, gjerne både i forkant av og tidlig i studieløpet kan bidra til høyere motivasjon.
- Oppgaver underveis i semesteret gjør at studentene jobber jevnere (og mer) i løpet av semesteret. Det er viktig at innleveringsoppgavene resulterer i konstruktive tilbakemeldinger. Mange oppgaver uten gode tilbakemelding gir kanskje høy studieinnsats, men kan gi lav motivasjon og neppe god læring.
- Studentaktive undervisningsformer er viktig for engasjement og læring. Dette brukes i varierende grad og har potensiale for å bli brukt mer.

«Rom for mer læring» kan forstås både kvantitativt og kvalitativt, både som studieinnsats målt i tid og som det å bruke tid til læring smart og effektivt. Det finnes mer rom for læring på en del studieprogram når det gjelder studieinnsats, men tiltak for å heve studieinnsats eller få økt læring er kontekstspesifikk. De største forskjellene i studieinnsats finner vi på individplan, altså internt i de ulike studieprogrammene. Institusjonenes tiltak bør på den bakgrunnen ta hensyn til diversiteten i studentgruppa. Tiltakene nevnt ovenfor hever i utgangspunktet den kvalitative dimensjonen av «rom for mer læring», noe som igjen kan heve den kvantitative siden ved «rom for mer læring».

Innhold

1	Innledning	1
2	Om prosjektet	1
3	Studieinnsats	3
3.1	Hvor mye tid bruker norske studenter på studiene sine?.....	3
3.2	Hvor mye tid bruker norske studenter sammenlignet med andre studenter?	4
3.3	Forskjeller i studieinnsats mellom individer, studieprogrammer og utdanningstyper	5
4	Hva mener de faglig ansatte om motivasjon, studieinnsats og læring?	8
5	Hva mener studentene påvirker deres egen motivasjon?	9
6	Bidrar høy studieinnsats til mer og bedre læring?	11
7	Hva påvirker studieinnsats og motivasjon og hva kan institusjonene gjøre?	12
8	Avsluttende diskusjon	14
9	Referanser og kilder	15

1 Innledning

Det har i mange år vært fokus på frafall blant studenter, gjennomstrømningshastigheten deres og studieinnsatsen deres. Årsaken til dette er primært at myndighetene og institusjonene ønsker at studentene i større grad skal fullføre utdanningen sin og at de skal fullføre den raskere. Årsakene som ligger bak ønskene er:

- Samfunnsøkonomiske (Norge som nasjon er mer tjent med å få folk tidligere ut i jobb og hver studieplass koster penger)
- Institusjonelle (institusjonene taper penger på omvalg og feilvalg. Finansieringssystemet har sterke insentiver til å redusere frafallet og øke gjennomstrømningen)
- Individuelle (det koster å være student, primært fordi de går glipp av arbeidsinntekt og pensjonspeng)

Studieinnsats blir sett på som en viktig faktor for økt gjennomføringshastighet.

Kvalitet er et annet aspekt ved saken. Norge, som andre land, ønsker å hevde seg i internasjonal konkurranse, noe som fordrer at utdanningsnivået er høyt og av god kvalitet. For å oppnå dette, bør studentene sitte igjen med et kvalitativt godt læringsutbytte. Høy studieinnsats er ofte vurdert som en sentral forutsetning for å nå en slik målsetting.

Noe annet som påvirker både den kvantitative (gjennomstrømning) og den kvalitative (læringsutbytte) siden er fenomenet masseutdanning. Det stadig økende antall studenter gjør at studentmassen blir stadig mer heterogen, noe som kan påvirke både gjennomstrømning og læringsutbytte. Denne «massifiseringen» fordrer kanskje et annet undervisningsopplegg, eventuelt et mer mangfoldig og individuelt tilpasset undervisningsopplegg.

2 Om prosjektet

Siden 2013 har NOKUT gjennomført den nasjonale studentundersøkelsen Studiebarometeret på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Undersøkelsen går årlig ut til 2. års bachelorstudenter, til 2. års masterstudenter og til 2. og 5. års studenter på utdanninger som er fem år eller lengre. I 2015 ble spørreskjema sendt ut til ca. 61 000 studenter, av disse besvarte 47 prosent (29 000 studenter) på spørreundersøkelsen. Resultatene viser stor variasjon i studieinnsats mellom studentene.

Statistiske analyser viser at studentenes motivasjon er den variabelen som har sterkest påvirkning på studieinnsatsen. Studenter som oppgir at de har høy egen motivasjon, bruker mer tid på studiene enn andre. Sammenhengen mellom motivasjon og studieinnsats er imidlertid ikke helt entydig: det finnes studieprogrammer hvor studentene har høy motivasjon, men hvor de likevel bruker relativt lite tid på studiene. Det finnes også studieprogrammer hvor studentene har lav motivasjon, men hvor de bruker relativt mye tid på studiene.

Vi ser også at det er store forskjeller i tidsbruk på studiene mellom individer, studieprogrammer og utdanningstyper.

Hva skyldes ulikheten i studieinnsats og variasjonen i sammenheng mellom motivasjon og studieinnsats? Er det opptaksgrunnlaget (karakterer fra videregående skole, alder, arbeidserfaring e.l.) som påvirker? Eller er det ulike og lite målbare egenskaper ved utdanningstypene og programmene – «fagkulturen». En annen hypotese er at det skyldes ulikheter i faglærernes forventninger og ambisjoner, som igjen påvirker studentenes motivasjon og studieinnsats.

I prosjektet «Rom for mer læring» belyser vi i hvilken grad studentene blir utfordret til å nå sitt potensielle læringsutbytte. Hva motiverer dem? Vet studentene hva som kreves av dem for å kunne prestere godt i studieprogrammet?

For å dykke dypere ned i denne materien, og for å få en større forståelse av tallene fra Studiebarometeret, gjennomførte NOKUT våren 2016 fokusgruppeintervjuer på seks bachelorprogrammer. Utvalget besto av to og to studieprogrammer innen utdanningstypene statsvitenskap, barnehagelærer og ingeniør (elektro). Hver av de tre parene var ulike med hensyn til studieinnsats: et av programmene hadde langt høyere studieinnsats enn gjennomsnittet i sin utdanningstype, mens det andre hadde langt lavere studieinnsats enn gjennomsnittet i sin utdanningstype. Studieprogrammene varierte også en del med hensyn til studentenes motivasjon. De seks programmene fordelte seg på fem høyskoler og universiteter.

Faglig ansatte og studenter ble intervjuet separat, med til dels overlappende spørsmål. I intervjuene spurte vi nærmere om hvordan institusjonene, faglærerne og studentene selv skaper forventninger, og hvordan de utfordrer og stimulerer til studiemotivasjon og studieinnsats.

I tillegg gjennomførte NOKUT en elektronisk spørreundersøkelse rettet mot 7 100 studenter i månedsskiftet mai/juni 2016. Disse studentene sa – i spørreundersøkelsen Studiebarometeret høsten 2015 – at de var villige til å bli kontaktet for en oppfølgende undersøkelse senere. Formålet med undersøkelsen var blant annet å få mer informasjon om hvilke krav og forventninger studentene opplever i studiehverdagen sin. Undersøkelsen er et supplement til intervjuene og dekker langt flere utdanningstyper enn de tre som er omfattet av intervjuene. De studentene som sa seg villige til å bli kontaktet er trolig mer engasjerte enn de som ikke ønsket dette. Imidlertid var det hele 12 900 studenter som sa seg villige til å bli kontaktet senere, noe som utgjør 45 % av de som svarte på undersøkelsen høsten 2015. Studentene er neppe representative for hele studentpopulasjonen, men utgjør en stor del av populasjonen. Det er uansett interessant og relevant å se på svarene deres og da spesielt på forskjeller mellom utdanningstyper.

Notatet vil senere følges opp med en mer utførlig rapport der vi bruker mer data fra intervjuene og data fra den pågående spørreundersøkelsen. I denne rapporten vil egenskaper ved de seks programmene vi intervjuet beskrives nærmere.

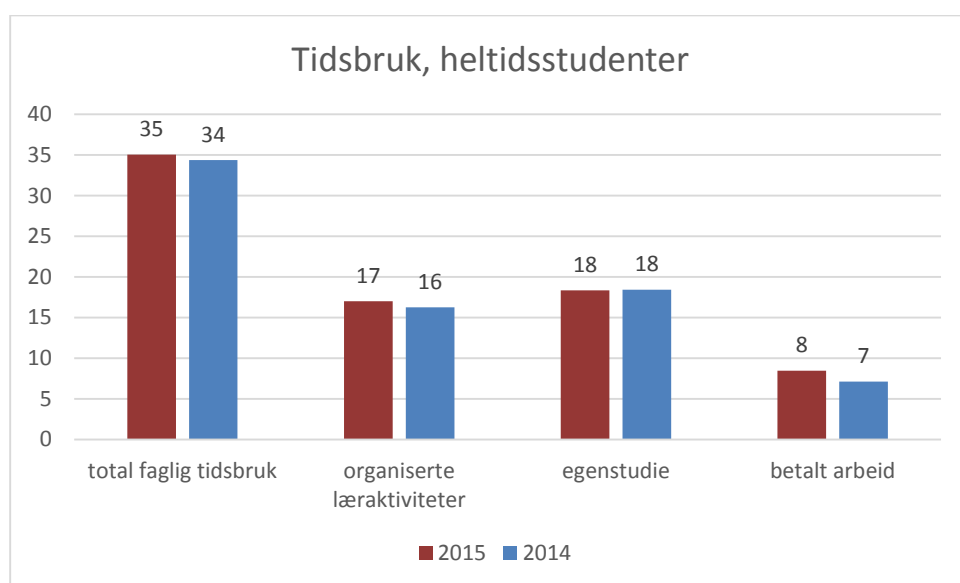

3 Studieinnsats

3.1 Hvor mye tid bruker norske studenter på studiene sine?

Studenter rapporterer i Studiebarometerets undersøkelse hvor mange timer per uke de bruker på læringsaktiviteter organisert av institusjonen (inkludert all undervisning og veiledning samt praksis hvis relevant) og på egenstudier (inkludert frivillig studiearbeid med andre studenter). NOKUT endret spørsmålene om tidsbruk i 2014 og har beholdt de samme spørsmålene i 2015.

Figuren under viser norske heltidsstudenters tidsbruk, fordelt på egeninnsats, organisert innsats og betalt arbeid i årene 2014 og 2015.

Figur 1: Tidsbruk for heltidsstudenter. Tallene er hentet fra Studiebarometeret 2015.

På nasjonalt nivå er det kun minimale endringer fra 2014 til 2015 i studieinnsats, noe som tyder på god reliabilitet i datamaterialet. Når vi kun ser på heltidsstudenter, rapporterer de et gjennomsnittlig totalt faglig tidsbruk på 35 timer per uke (hvorav 17 timer organiserte læringsaktiviteter og 18 timer egenstudier). I tillegg rapporterer studentene 8 timer per uke betalt arbeid.

Disse tallene ble bekreftet i intervjuene med representanter fra de seks studieprogrammene. Da NOKUT la frem de programspesifikke tallene fra Studiebarometeret, mente det store flertallet av både studenter og faglig ansatte at de reflekterte virkeligheten godt. Samtidig poengterte flere studenter at det tallet som ble oppgitt i oktober 2015 hadde en slagside mot de nyeste opplevelsene av egen tidsbruk. De måler dermed godt tidsbruken i oktober, men ikke så godt den gjennomsnittlige tidsbruken i alle semestrene totalt.

En kalibrering av tallene kan gjøres ved å se på data som studentene oppga i spørreskjemaundersøkelsen i juni 2016. Spørsmålene ble formulert likt som i 2015, og

undersøkelsesopplegget var i det store og hele likt i begge undersøkelsene, med unntak av populasjonen (selv-selekterte studenter i cirka halvparten av utdanningstypene).¹

Tabellen under oppgir tallene for «villige» heltidsstudenter høsten 2015 og det den samme *gruppen* av studenter oppga i undersøkelsen våren 2016.

Tabell 1: Oppgitt tidsbruk blant heltidsstudenter i samme utdanningstype, høsten 2015 og våren 2016

	Tid brukt på organiserte studieaktiviteter	Tid brukt på egenstudier
Heltidsstudenter som senere sa seg villig til å svare på flere spørsmål, oktober 2015	17,7	19,4
Heltidsstudenter som besvarte tilsvarende spørsmål, juni 2015	17,4	20,5

Studentene i de utvalgte utdanningstypene oppga at de brukte 17,7 timer i organisert studieinnsats og 19,4 timer i egenstudier i 2015. Våren 2016 svarte den samme gruppen av studenter 17,4 og 20,5. Tallet på tid brukt til organisert aktivitet er svært likt det som ble oppgitt av de villige studentene høsten 2015, mens tallet på egenstudier er en time høyere enn tilsvarende fra året før.² Dette kan ha en sammenheng med at eksamensperioden akkurat er unnagjort og at denne sitter ferskt i minnet på studentene som besvarte skjemaet i juni. Uansett mener vi denne undersøkelsen styrker en påstand om at tallene som ble innhentet i Studiebarometeret høsten 2015 er gyldige for et langt større tidsrom enn oktober 2015.

Tallene fra Studiebarometeret rimer godt med tall fra tilsvarende undersøkelser om studieinnsats (Wiers-Jensen og Aamodt 2002, Hovdhaugen 2004, Arnesen et al. 2011). I Statistisk sentralbyrås Levekårsundersøkelse blant studenter i 2010 går det fram at gjennomsnittsstudenten bruker 32 timer per uke på studiene (Otnes et al. 2011). Levekårsundersøkelsen opererer med en noe annen studentpopulasjon enn NOKUT, da SSB inkluderer studenter i alle studieår. I tillegg er det andre forskjeller i utplukk av populasjon, ulikheter i spørsmålsformulering, i intervjumetode og i tidspunkt for datafangst.

3.2 Hvor mye tid bruker norske studenter sammenlignet med andre studenter?

Eurostudent er en internasjonal undersøkelse som gjennomføres likt i flere europeiske land (Database eurostudent 2016). I følge Eurostudent bruker norske bachelorgradsstudenter i gjennomsnitt 32 timer i uken på studierelaterte aktiviteter. Dette er noe lavere enn andre land i Vest-Europa. Norske masterstudenter bruker 34 timer i uken, noe lavere enn Sverige og Danmark, men mer enn andre vesteuropeiske land. Forskjellene mellom landene er imidlertid små. I Norge gjennomføres Eurostudent av SSB. Studenter som bor hjemme hos foreldrene er ekskludert fra disse tallene, noe som kan bidra til at tallene er noe lavere enn de fra Studiebarometeret. Det er også andre ulikheter mellom

¹ Se for øvrig omtale av denne undersøkelsen tidligere i notatet.

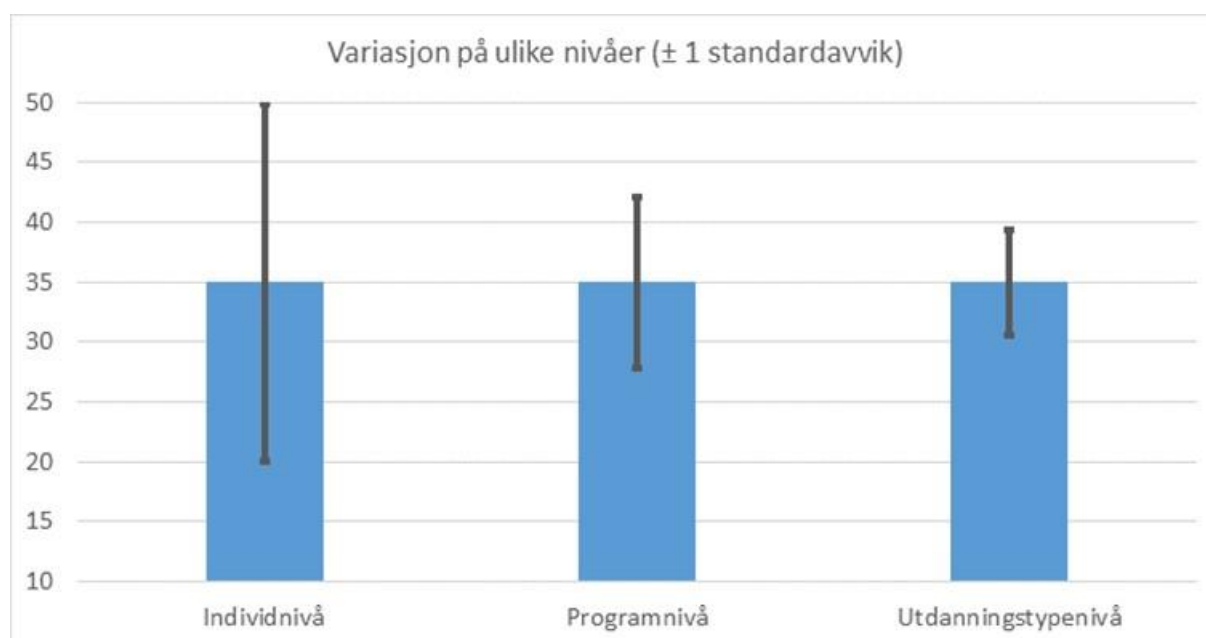
² NB! Vi har ikke sammenlignet tallene på individnivå, det er altså *gruppen* av villige studenter fra 2015 som er sammenlignet med *gruppen* av de villige studentene som faktisk svarte i juni 2016. Undersøkelsen er i skrivende stund ikke avsluttet, og tallene kan endres noe.

de to undersøkelsene (formuleringer, intervjumetoder og tidspunkt). Se Steffensen, Ekren og Nygård (2015) for mer om dette.

I en rapport av Brennan, Patel og Tang (2009) skårer norske studenter høyere på studieinnsats enn studenter fra Østerrike, Finland, Nederland og Storbritannia, men lavere enn studenter fra Tyskland, Italia, Spania og Frankrike. Med andre ord: norske studenter ligger nær det europeiske gjennomsnittet når det gjelder studieinnsats.

3.3 Forskjeller i studieinnsats mellom individer, studieprogrammer og utdanningstyper

Om vi dukker ned under de nasjonale tallene, finner vi store forskjeller mellom individer og i noen grad store forskjeller mellom studieprogram og utdanningstyper. I figuren under vises variasjonen på henholdsvis individ-, studieprogram- og utdanningstypenivå.

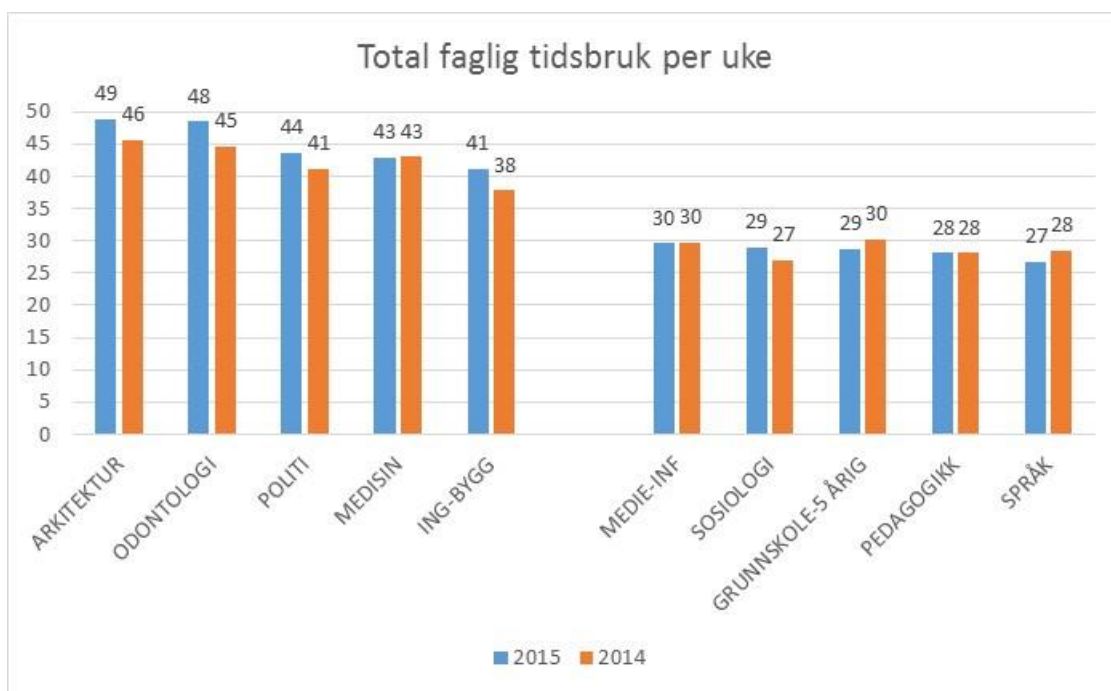

Figur 2. Variasjon i studieinnsats blant studentene (individnivå), studieprogrammer og utdanningstyper. Tallene er hentet fra Studiebarometeret 2015. Strekene på søylene viser ± 1 standardavvik fra gjennomsnittet. Innenfor dette området forventer vi, statistisk sett, at omtrent 70 % av enhetene (hvh. individer, studieprogrammer og utdanningstyper) befinner seg. Gjennomsnittsverdiene og standardavvikene på program- og utdanningstypenivå er vektet etter antall studenter henholdsvis på programmet og i utdanningstypen.

Vi ser at variasjonen er desidert størst på individnivå, samtidig er det en del forskjeller mellom studieprogrammer og utdanningstyper (kontrollert for individuelle karakteristikk). Tar vi for eksempel de fem utdanningstypene med største og laveste studieinnsats, finnes en forskjell på om lag 16 timer per uke, altså to arbeidsdager. Mens innen utdanningstyper varierer studentenes studieinnsats meget sterkt. Det er viktig å påpeke at det ikke bare er studentenes valg av et bestemt studieprogram

eller utdanningstype som bidrar til ulikhetene. Studentenes egen motivasjon til studieinnsats er den variabelen, av de vi har i Studiebarometeret, som har sterkest påvirkning på studieinnsatsen, målt ved oppgitt tidsbruk og kontrollert for bakgrunnsvariabler. Studentenes studiemotivasjon varierer også en del blant studenter innen samme studieprogram og utdanningstype.

Figuren under viser utdanningstypene med høyest og lavest studieinnsats.

Figur 3. Utdanningstyper med gjennomsnittlig høyeste og laveste studieinnsats per uke. Tallene er hentet fra Studiebarometeret 2015 og 2014.

Figuren viser den totale tidsbruken på faglige aktiviteter fordelt på utdanningstyper. Den viser kun de ti utdanningstypene der studentene bruker mest og minst tid i 2015 samt tallene for disse studieprogrammene i 2014. Som man kan se fra figuren, er det store forskjeller på studentenes studieinnsats når vi ser på utdanningstyper. Arkitektur- og odontologistudenter rapporterer at de bruker nesten 49 timer i uken på faglige aktiviteter, mens de fem utdanningstypene med lavest rapportert faglig tidsbruk ligger under 30 timer i uken.

Forskjellen mellom utdanningstypene kan skyldes flere forhold: inntaksgrunnlaget deres, «studiekultur» og at spørreskjemaet ikke klarer å fange opp all studieinnsats like godt i alle utdanningstyper.

I utdanningstyper med høye opptakskrav vil det være en overvekt av studenter med gode studievaner og som er vant til å bruke masse tid på studiene fra videregående skole. Dette tar de med seg inn i høyere utdanning.

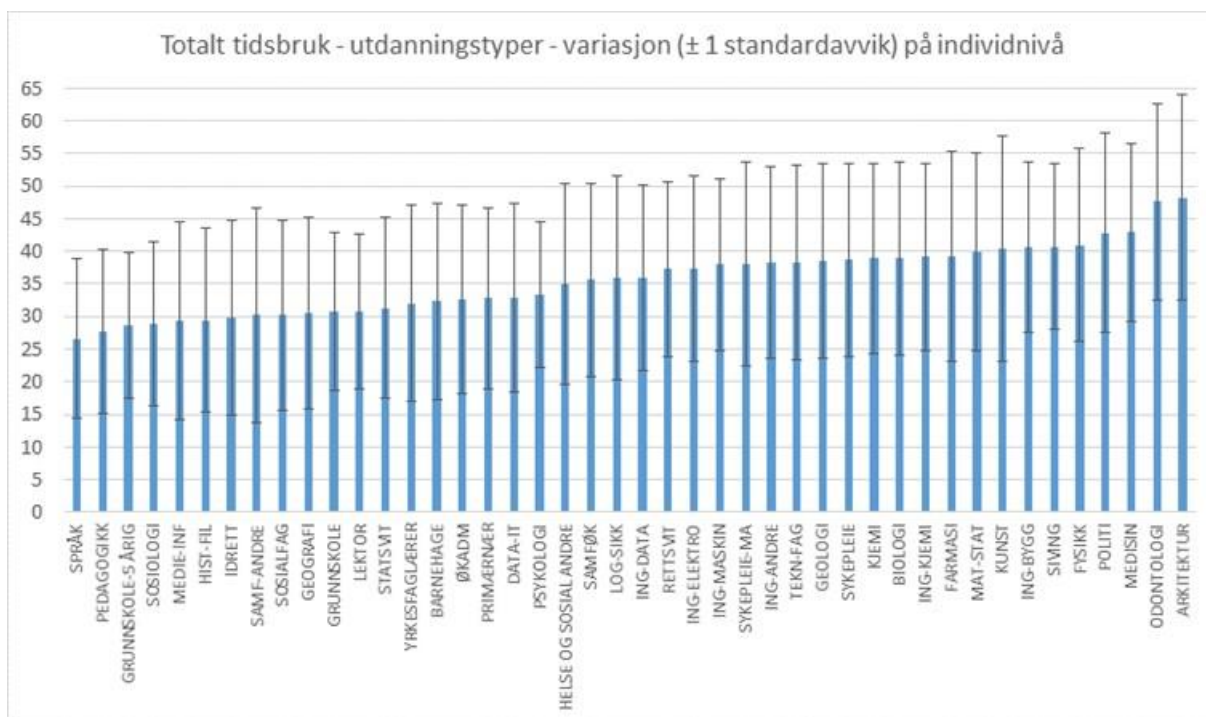
I arkitektur er det eksempelvis vanlig blant mange studenter å bruke masse tid på kreativt gruppearbeid, og det kan være en kultur for å bruke både dager og kvelder på lærestedet.

NOKUT har indikasjoner på at studenter på for eksempel språkutdanninger ikke inkluderer tid brukt på å lese romaner eller se film på det språket de studerer i svarene sine i spørreskjemaet. Lignende avvik kan finnes i andre utdanningstyper.

Likevel mener NOKUT at tallene gir gode indikasjoner på reelle forskjeller i tidsbruk mellom utdanningstyper og mellom studieprogram i samme utdanningstype.

Lignende forskjeller mellom utdanningstyper som de i Norge gjenfinnes i en dansk undersøkelse (EVA 2016). Data derfra, som gjelder universitetene, viser at bachelorstudenter bruker 33–35 timer i uken på studiene deres, og at det varierer fra 30 timer på humanistiske utdannelser til 40 timer på «sundhetsvidenskabelige uddannelser»³. Data på profesjonshøyskolene (bachelorutdanning) viser en variasjon fra 29 timer på pedagogisk utdanning til 42 timer på designutdanning.

Hvordan er det med variasjonen innen de ulike utdanningstypene? Figuren under viser alle de største utdanningstypenes nivå og spredning av studieinnsats.

Figur 4. Studieinnsats fordelt på utdanningstyper vises av søylene. Variasjonen i studieinnsats på individnivå – innen hver av utdanningstypene – vises av de sorte strekene som ligger delvis over hver søyle. Strekene på søylene viser ± 1 standardavvik fra gjennomsnittet. Innenfor dette området forventer vi, statistisk sett, at omtrent 70 % av studentene i den gitte utdanningstypen befinner seg. Tallene er hentet fra Studiebarometeret 2015.

³ Sundhetsvidenskabelige uddannelser er for eksempel medisin, odontologi og farmasi.

Figuren viser forskjellene på individnivå innen hver utdanningstype. Vi ser at spredningen er relativt stor i alle utdanningstyper. Eksempelvis bruker en ganske stor andel av studentene på språk mer tid enn gjennomsnittet på utdanningstyper som for eksempel idrett, statsvitenskap og lektor. Samtidig er det slik at det er svært få studenter på språk som bruker mer tid enn gjennomsnittet på utdanningstyper som siving, medisin og politi.

4 Hva mener de faglig ansatte om motivasjon, studieinnsats og læring?

I intervjuene med faglig ansatte på seks studieprogrammer innenfor tre utdanningstyper (ingeniør, barnehagelærer og statsvitenskap) ble det tydelig at de ansatte stort sett er fornøyde med studentenes motivasjon, studieinnsats og læring. Likevel peker de på en del utfordringer.

Heterogenitet i studentgruppa

Mange av de ansatte opplever studentgruppa som til dels svært heterogen. De mener forskjellene i studentgruppa er utfordrende, noe som gjør det vanskelig å lage et godt undervisningsopplegg, og dermed vanskeliggjør det å øke studentenes motivasjon og studieinnsats. Heterogenitet i studentgruppa finnes på flere områder: forkunnskaper (karakterer fra videregående skole og/eller i form av arbeidserfaring), studievaner, engasjement og motivasjon. Disse punktene omtales nærmere nedenfor.

De aller fleste studentene opplever studentgruppen sin som heterogen, uten at de oppfatter det som negativt for egen læring. Samtidig svarer bare 27 % at de opplever at de faglig ansatte tar hensyn til at studentene er forskjellige (funn fra spørreundersøkelsen som er gjennomført i juni 2016).

Startkompetanse: svake, manglende eller varierende forkunnskaper

Manglende forkunnskaper i matematikk, som også varierer veldig i studentgruppa, ble påpekt i de to ingeniørprogrammene. På det ene ingeniørprogrammet ble det hevdet at det varierende og svake nivået i matematikk hos enkelte gjør det krevende å lære studentene de teoritunge basale ingeniørfagene, og det bidrar til en dreining av hele ingeniørfaget i en mindre realfaglig retning. I tillegg er det slik at studenter som er tatt opp på realkompetanse ofte er svake i matematikk, men i større grad forstår den praktiske delen av utdanningen og har et fortrinn der.

I barnehagelærerutdanningene ble det påpekt at det er store forskjeller mellom studenter uten erfaring fra barnehage (gjerne de yngste) og studenter med erfaring fra barnehage: En god del studenter har jobbet som assistenter i barnehage i mange år og har mye erfaring fra «felten». Dette er på mange måter en fordel, men det kan også være behov for å justere noen av holdningene deres. Studentene som kommer rett fra videregående skole, er i mange tilfeller flinkere til å tilegne seg den akademiske biten av utdanningen.

Et annet og beslektet tema som kom opp flere steder var at det er krevende å sosialisere ungdom inn i høyere utdanning («flere kommer rett fra russebusen», som en ansatt uttrykte det). Eldre studenter som kommer fra yrkeslivet har også behov for å sosialiseres inn i akademia. Emnene som gis i første semester har en spesiell rolle her, og de faglig ansatte som underviser i dem må ta spesiell hensyn til en fersk og veldig variert studentgruppe.

Skippertaksmentalitet

Faglærerne er klar over at mange av studentene jobber svært ujevnt gjennom semesteret og ønsker å bidra til at de i mindre grad har studievaner preget av skippertak. Dette henger svært nøye sammen med å stille krav underveis i semesteret. Både flere obligatoriske krav, gjerne i form av innleveringer, og viktigheten av å engasjere studentene i form av å få de til å bidra aktivt i for eksempel seminarundervisning ble holdt frem som gode tiltak for å bøte på utfordringer rundt engasjement.

Faglærere opplever også på dette området stor diversitet i studentgruppa. Noen studenter arbeider jevnt og trutt, andre i skippertak. Noen studenter deltar lite, andre mye, mens noen deltar passivt og andre er aktive. Dette ble bekreftet i flere av intervjuene vi foretok.

Undervisnings- og læringsformer

Flere av de faglig ansatte pekte også på seg selv og kollegene sine. De ser et behov for å bli bedre på studentaktiv læringsmetode, men peker samtidig på at ingen må tvinges til å bruke en metode som overhodet ikke passer personligheten deres. Det må også være en viss variasjon (innen og mellom emner) i undervisnings- og læringsformene.

Krav og forventninger

Noen av de ansatte mener at krav og forventninger fra de faglig ansatte til studenter påvirker studentenes studieinnsats, men ikke alle er sikker på det. For eksempel kan høye faglige ambisjoner primært påvirke studieinnsatsen hos studentene som ønsker toppkarakterer. Flere faglig ansatte mener at sosialt press, altså forventninger blant studenter, er enda viktigere. Faglig ansatte opplever at studentene jobber mye sammen og at de pusher hverandre på en positiv måte. Indirekte formidling av krav og forventninger gjennom strukturelle opplegg kan også slå tilbake: «På mappekurset gjorde vi en feil; vi hadde innlevering sent på kvelden samme dag som vi hadde forelesningen. Da droppet mange forelesningen, [men] her kunne de lært mye om hvordan de kunne ha løst neste essay».

5 Hva mener studentene påvirker deres egen motivasjon?

På samme måte som i intervjuene med de faglig ansatte, var studentene på de seks studieprogrammene temmelig samstemte seg imellom – på de fleste av temaene. Under beskrives studentenes vurdering av hva som påvirker egen motivasjon, som igjen påvirker studieinnsatsen deres.

Faglig interesse

Flere av studentene, på alle studieprogrammene, fremholdt egen faglig interesse som sterkt motiverende. Her var imidlertid bildet nyansert, og det var tydelig at enkelte studenter på det ene studieprogrammet i statsvitenskap ikke hadde en sterk faglig interesse. I spørreundersøkelsen gjennomført i juni 2016, var det «faglig interesse» som fikk høyest score av alle spørsmålene om i hvor stor grad ulike faktorer bidrar til studieinnsats. Faglig interesse synes dermed å være sterkt motiverende.

Konkurransen, opplevd markedssituasjon

Flere av studentene var opptatte av fremtidige muligheter, både på arbeidsmarkedet (alle programmene) og «mastermarkedet» (statsvitenskap og ingeniør). For å få en god og relevant jobb måtte de studere hardt, noe som helt tydelig motiverte dem. Veien til opptak på masterutdanning er gode karakterer, og alle studentene på statsvitenskap vi intervjuet hadde ambisjoner om å gå videre på

masterprogram, enten i statsvitenskap eller i andre, beslektede utdanningstyper. Barnehagelærerstudentene var i mindre grad opptatt av gode karakterer, samtidig var gode tilbakemeldinger fra praksissted enda viktigere.

Oppgaver underveis, med konstruktive tilbakemeldinger

Innleveringsoppgaver underveis i semesteret, med konstruktive tilbakemeldinger, ble fremholdt av svært mange som viktig både for egen motivasjon og for jevn studieinnsats gjennom semesteret. I ett av ingeniørprogrammene var studieinnsatsen stor hele semesteret, noe som blant annet skyldtes mange innleveringer og mye tid brukt på praktiske oppgaver og laboratorium. I ett statsvitenskapsprogram mente studentene at dagens eksamensformer legger opp til skippertak.

Undervisnings- og læringsformer: studentaktive og varierte

En del studenter mente at kjedelige forelesninger var demotiverende, og at en faktor som kunne påvirke egen motivasjon var mer studentaktive undervisningsformer. Likevel er studentene fornøyde med forelesninger hvis foreleserne er flinke; «en *god* foreleser betyr mye for motivasjon». Studenter setter stor pris på foreleserne som knytter opp teori til relevant praksis eller aktualitet.

Ingeniørstudentene var svært fornøyd med instruksjonsvideoene på en digital læringsplattform (som for eksempel Fronter), som studentene bruker til forberedelse og i etterkant av forelesninger. I tillegg ønsker flere studenter mer varierte undervisningsformer og at variasjon i undervisningsformer blir koordinert mellom emner.

Sammenheng i programmet

Flere studenter var misfornøyde med flere sider av programdesignet, ved at emnene i for liten grad var koordinert og sett i sammenheng. Dette gikk primært på at store innleveringsoppgaver hadde samme frist og at det var forskjell i vanskelighetsnivå mellom emnene. I tillegg mente studentene på flere av programmene at de faglig ansatte burde formidlet krav og forventninger på samme måte og til samme tid.

Klare krav og forventninger

Studenter har ulike oppfatninger om klarhet av krav og forventninger fra program til program. På noen studieprogram ble krav og forventninger tydelig formidlet til studentene; «I hvert emne forklarer faglærerne hvilke krav som stilles og hva som må gjøres. Alt finnes tilbake på Fronter». Andre studenter sier også at studieplaner gir klare retningslinjer. På andre studieprogrammene var ikke de faglig ansatte og studentene enige i hvor godt krav og forventninger var formidlet. Studentene ved enkelte programmer visste i liten grad hva som var forventet av dem, mens ansatte i de samme programmene mente at de formidlet forventninger på en tydelig måte. Studenter mener forventningene endrer seg underveis og blir for eksempel misfornøyd når frister blir utsatt; «Men når obligatoriske innleveringer blir utsatt så hjelper det lite. Ble utsatt fordi ikke alle er ferdig. Dette er demotiverende». Og et annet eksempel av uklare forventninger; «[Vi] fokuserte mest på det praktiske i et prosjekt, men siste dag hørte vi at de [underviserne] fokuserte mest på teorien. Da var det for sent».

I spørreundersøkelsen som ble gjennomført i juni 2016, spurte vi hva som motiverer til studieinnsats. Her var «krav og forventninger fra de faglig ansatte» blant påstandene med lavest score. Det kan synes som om mange studenter mener at krav og forventninger fra de faglig ansatte ikke spiller en stor rolle for egen motivasjon/studieinnsats. Men tallene kan også indikere at på grunn av at krav og forventninger ikke er formidlet godt nok eller ikke oppleves som gode, så kan de heller ikke motivere studentene til økt studieinnsats.

6 Bidrar høy studieinnsats til mer og bedre læring?

Forskningslitteraturen beskriver en debatt om betydningen av studieinnsats for studentenes læring. Det er en del litteratur som tyder på at studieinnsats har stor betydning for studentenes læring (Ericsson, K.A., Krampe, R.Th., Tesch-Romer, C. 1993). Det finnes også en del litteratur som viser at det er sammenheng mellom studentenes studieinnsats og karakterer. Utenom diskusjon om hvor bra eller dårlig karakterer fungerer som et mål på studentenes læringsutbytte, tyder sammenhengen ikke nødvendigvis på kausalitet. Det er en del selvseleksjon som sørger for at studenter som får høyere karakterer oftere deltar i studieaktiviteter. Annen litteratur finner ikke noen sammenheng mellom studieinnsats og karakterer (Plant, Ericsson, Hill, Asberg 2005).

I intervjuene med de seks utvalgte studieprogrammene, spurte vi om det var en sammenheng mellom studieinnsats og karakterer. På de fleste programmene var lærere og studenter samstemte i at jo høyere studieinnsats de hadde jo bedre karakterer fikk de. På tross av de svakheter karakterer har som mål på læringsutbytte, og da spesielt når det brukes til sammenligning på tvers av studieprogrammer eller utdanningstyper, kan hver enkelt student oppleve at en høyere studieinnsats medfører både bedre karakterer og mer læringsutbytte. Dette stemmer naturligvis ikke alltid; noen studenter opplever at de legger inn mye innsats uten å få betalt. I disse tilfellene kan det være at studentene opplever forventningene som lite tydelige, i noen tilfeller kan det også være på grunn av for svake forkunnskaper.

På individnivå kan det altså godt tenkes å være en slik sammenheng, men den er vanskelig å påvise statistisk, noe som kan skyldes at vi ikke kan kontrollere for alle bakgrunnsvariabler som påvirker en students studieinnsats. Når studentene vurderer utsagnet om sammenheng mellom tidsbruk og karakterer, er det sin egen erfaring med variasjon i studieinnsats de tar utgangspunkt i når de svarer bekreftede på at det er en sammenheng. For å kunne teste denne hypotesen, må vi følge enkeltstudenter over tid slik at bakgrunnsvariablene holdes mest mulig konstant.

Fra kvantitative analyser av data fra Studiebarometeret finnes det ingen sammenheng mellom studieinnsats og karakterer, uansett hva man kontrollerer for. Det er heller ingen sammenheng mellom studieinnsats og egenopplevd læringsutbytte. Den manglende sammenhengen kan skyldes at tidsbruk er en dårlig indikator på læring og at karakterer og egenrapportert læringsutbytte er dårlige mål på utbytte av læring.

7 Hva påvirker studieinnsats og motivasjon og hva kan institusjonene gjøre?

Intervjuene ga oss informasjon om hva både studenter og faglig ansatte mener påvirker studentenes motivasjon og studieinnsats. Svarene på spørsmålene om dette kan grupperes i to; forutsetninger som i stor grad er utenfor institusjonenes kontroll, men som de bør ta hensyn til og tiltak som ble trukket fram som gode uavhengig av denne type forutsetninger.

1. Forutsetninger som påvirker studentenes motivasjon og studieinnsats og som institusjonene bør ha oversikt over for at det skal være mulig å ta hensyn til disse:

- Startkompetanse (forkunnskaper, arbeidsvaner, motivasjon for studiet, evner o.l.) – Dette er forutsetninger som institusjonene bør ta hensyn til uansett nivået på forkunnskapene til studentene på studiet. Hvis man har en sterk studentgruppe, så bør man igangsette tiltak som sørger for at de blir utfordret nok slik at motivasjonen og studieinnsatsen ikke blir dårligere. Hvis man har en studentgruppe med svake forutsetninger, så bør man iverksette tiltak som sikrer at disse studentene kommer opp på et tilfredsstillende nivå. Dette kan for eksempel gjøres ved å stille krav underveis og gi tydelige tilbakemeldinger slik at studentene lettere forstår hvilke forventninger som stilles til dem.
- Heterogene studentgrupper – Dette oppfattes som utfordrende av flere av de faglig ansatte som vi intervjuet. I enkelte studier kan det være stor forskjell i hvilke forkunnskaper studentene har. Avhengig av hvordan studiet legges opp så kan for store forskjeller i forkunnskaper påvirke motivasjonen negativt både blant de svakeste og sterkeste studentene. Dette kan også medføre stor variasjon i studieinnsats innad på et studieprogram.
- Studentenes mål med studiet – Studentenes mål påvirkes av arbeidsmarkedssituasjonen og hvor vanskelig det er å få opptak på senere studier. I utdanningstyper hvor arbeidsmarkedet skriker etter kandidater, vil det kunne være vanskelig å få studentene til å legge inn ekstra innsats for å skaffe seg bedre karakterer. På bachelorgradsstudier hvor det er en sterk konkurranse mellom studentene om å komme inn på et masterprogram, vil det lettere kunne utvikle seg en kultur med høy studieinnsats.

«Rom for læring» kan forstås både kvantitativt og kvalitativt, både som studieinnsats målt i tid og som det å bruke tid til læring smart og effektivt. Det finnes mer rom for læring på en del studieprogram når det gjelder studieinnsats, men tiltak for å heve studieinnsats avhenger av forutsetningene listet opp over.

De største forskjellene i studieinnsats finner vi på individnivå. Dette betyr at de fleste tiltak ideelt sett bør finnes på individnivå og rettes både mot studenter med lav studieinnsats og studenter med høy studieinnsats, men som bruker tiden lite effektivt. Å utforme tiltak på individnivå vil imidlertid i mange tilfeller være vanskelig. En mulighet er å identifisere ulike grupper av studenter på studiet og iverksette tiltak som øker læringen for disse uten at det går utover læringen til andre studenter på studiet. Dette forutsetter imidlertid at man vet noe om studentenes forkunnskaper. Hvis man for eksempel avdekker at en gruppe studenter har vanskeligheter med å henge med i undervisningen, er det ikke nødvendigvis en god idé å senke nivået på undervisningen hvis det også finnes en gruppe studenter som henger godt med. I et slikt tilfelle bør tiltakene heller sikre at studentene som sliter er bedre forberedt til undervisningen. Eksempler på tiltak er å innføre arbeidskrav underveis i emnet, men kan også være noe så enkelt som klarere og hyppigere formidling av forventningene. Det er også

viktig å se på tiltak i andre deler av studiet, det er ikke uvanlig at enkelte studenter henger etter i ett emne fordi de ikke har lært nok i tidligere emner. I slike tilfeller er det avgjørende at de som underviser på et studieprogram jobber sammen for å lage et så godt studieprogram som mulig.

I intervjuene med de faglig ansatte kom det fram at de ansatte i varierende grad hadde oversikt over forkunnskapene til studentene. Gjennom opptaket får de kjennskap til karakterkravet for å komme inn på studiet. Utover dette vet de som regel lite, men de opplyser at de merker det hvis studentene ikke henger med i undervisningen. Dette kan være for sent for enkelte av studentene, og selv om et visst frafall kan aksepteres, vil det likevel være en fordel om de ansatte tidlig skaffer seg oversikt over forutsetningene som påvirker studieinnsats og motivasjon. Fra intervjuene har vi imidlertid også identifisert tiltak som ble trukket fram som gode, uavhengig av hva slags forutsetninger studiet påvirkes av.

2. Tiltak som gjør at studentene blir mer motiverte og dermed har en høyere/kvalitativt sett bedre studieinnsats – uavhengig av forutsetningene:

- Klare krav og forventninger fører til mer og bedre læring. Dette trenger ikke nødvendigvis å innebære større tidsbruk, men i et studieprogram hvor studentene bruker lite tid i utgangspunktet, vil nok tidsbruken øke. Tydelig formidling av krav og forventninger er en forutsetning for at dette skal hjelpe. Formidling bør skje kontinuerlig. Hvis det stilles krav og forventninger til studentene som de sliter med å forstå, kan det derimot medføre høy studieinnsats og lite læring. I slike tilfeller forstår studentene at de må jobbe, men klarer ikke å forstå hva de skal bruke tiden på for å lære. Her kan det være andre ting som driver dem, som for eksempel mulighet for arbeid hvis man gjennomfører studiet.
- Oppgaver underveis i semesteret gjør at studentene jobber jevnere. Det er viktig at innleveringsoppgavene resulterer i konstruktive tilbakemeldinger. Mange oppgaver uten (konstruktive) tilbakemeldinger gir kanskje høy studieinnsats, men bidrar ikke nødvendigvis til mer læring. Uten klar tilbakemelding kan en student være uvitende om at nivået på innleveringene er lavt. Dette vil kunne medføre dårlig resultat på eksamen og bidra til lavere motivasjon.
- Studentaktive undervisningsformer er viktig for engasjement og læring. Dette brukes i varierende grad, og har potensiale for å bli brukt mer. Studentene etterlyser også varierte undervisningsformer, det er derfor viktig å se på bruken av undervisningsformer på tvers av emnene.

8 Avsluttende diskusjon

I gjennomsnitt rapporterer norske studenter 35 timer per uke i studieinnsats. I europeisk perspektiv er dette en gjennomsnittlig studieinnsats. Norske studenter har ikke lav studieinnsats, men det finnes store forskjeller mellom studentene på individuelt plan, og en del forskjeller mellom studieprogrammer og utdanningstyper. Variasjonen mellom utdanningstyper kan imidlertid i stor grad forklares av forskjeller i bakgrunnsvariabler på individplan.

Vi har også vist at studentenes egen motivasjon er den faktoren som påvirker studieinnsatsen mest. Samtidig forteller studentene i intervjuene at institusjonene kan påvirke motivasjonen deres gjennom å forbedre studieopplegget.

Dette kan gjøres ved blant annet å bli flinkere til å formidle klare krav og forventninger. Noen studenter mener at de vet lite om hva som forventes av dem, andre mener at det er alt for stor forskjell mellom emnene i samme studieprogram med henblikk på hvordan og hva slags forventninger som formidles. På enkelte studieprogram er det et ganske stort sprik mellom hva de ansatte mener de har formidlet av krav og forventninger og hva studentene oppfatter har blitt formidlet.

Studenter er mer engasjerte når studieprogrammet henger godt sammen og når de faglig ansatte kalibrerer læringsmetoder og eksamensformer til hverandre, slik at ikke alle emner har store arbeidsoppgaver med samtidig frist og at ikke alle bruker bare gruppearbeid eller bare forelesninger, men når studieprogrammet i sin helhet er variert.

Flere studenter savner mer varierte og studentaktive undervisningsformer og anser dette som viktig for eget engasjement og egen læring. Dette har potensiale for å bli brukt mer.

Fordi det i alle emner og blant mange studentene er stor fare for skippertaksmentalitet, er det viktig at det finnes varierte tilbud av eksamens- og oppgavefrister underveis i semesteret. Studentene motiveres av at studietilbudet er knyttet til aktuell praksis; oppgaver og pensum bør være så autentisk og praksisrelevant som mulig. Dette gjelder spesielt for profesjonsstudier, men også studenter på statsvitenskap rapporterer at de motiveres av en viss tilknytting av pensum og faginnhold til aktualitet.

På de fleste programmene vi intervjuet visste de faglig ansatte lite eller ingenting om studentenes forkunnskaper. Kunnskap om studentenes startkompetanse er viktigere jo mer heterogen studentgruppa er. Faglærere sliter med stor diversitet i klasserommet, studentenes forutsetninger varierer masse – og muligens mer i noen studieprogrammer enn i andre. For effektiv læring, er det viktig å aktivere studentenes forkunnskap. Hvordan gjøres det i varierte grupper?

Skal det stilles samme krav og forventninger på ulike typer studenter? Eller bør vi individualisere og fleksibilisere krav og forventninger til studentene? Skal vi for eksempel ha mer obligatorisk oppmøte for alle studentene, eller er individualisering og fleksibilisering en forutsetning for å heve kvalitet? Er målet for høyere utdanning at alle studentene skal komme til det samme sluttnivå, eller er målet at alle studentene presterer best og høyest mulig gitt hans/hennes startkompetanse?

Hva med undervisningsformer? Vil en overgang til mer studentaktiv undervisning føre til mer engasjement og læring? Og kan innovativ bruk av digitale læringsplattformer, flipped classroom og instruksjonsvideoer øke engasjementet?

9 Referanser og kilder

Arnesen C.Å., Hovdhaugen E., Wiers-Jenssen J. & Aamodt, P.O. (2011). *Studiesituasjon og studentøkonomi. Norske resultater fra den europeiske undersøkelsen Eurostudent IV*. NIFU rapport 33/2011.

Ericsson, K.A., Krampe, R.Th. & Tesch-Romer, C. (1993). The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance. *Psychological Review*, 100(3), pp. 363-406.

Hovdhaugen, E. (2004). *Tidsbruk og ambisjon. Resultater fra stud.mag.-undersøkelsene 2001, 2002, og 2003*. NIFU Skriftserie 16/2004.

Otnes, B., Thorsen, L.R., Vaage, O.F. (2011). *Levekår blant studenter 2010*. Statistisk sentralbyrå Rapport 36/2011.

Plant, E.A., Ericsson, K.A., Hill, L. & Asberg, K. (2005). Why study time does not predict point average across college students: Implications of deliberate practice for academic performance. *Contemporary Educational Psychology* 30, pp. 96-116.

Wiers-Jenssen, J. & Aamodt, O.P. (2002). *Trivsel og innsats. Studenters tilfredshet med lærested og tid brukt til studier. Resultater fra stud.mag.-undersøkelsene*. NIFU rapport 1/2002.

Database Eurostudent (2016). <http://database.eurostudent.eu/>, hentet 02.juni.2016

Steffensen K., Ekren R. & Nygård N. (2015). *Studenters økonomi og studiesituasjon. Norske resultater fra Eurostudent V i et europeisk perspektiv*. SSB-rapport 2015/50.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) 2016. *Styrk de studerendes udbytte*. Se <https://www.eva.dk/projekter/2015/studieintensitet-hvordan-leverer-de-videregaende-uddannelser-fuldtidsuddannelser/hent-udgivelser/styrk-de-studerendes-udbytte>